

Nenad Stekić*

*Univerzitet u Beogradu
Fakultet bezbednosti*

Autokratski mir: Izgledi za empirijska istraživanja

Apstrakt

Teza o miroljubivom ponašanju demokratskih političkih režima u međunarodnom sistemu konceptualizovana je u okviru teorije demokratskog mira osamdesetih godina 20. veka. Vođen Kantovim idejama o „separatnom miru” između određenih tipova političkih režima, Majkl Dojl 1983. godine razvija teorijske postulate ove teorije. Dijadička varijanta demokratskog mira predstavlja pretpostavku prema kojoj su dve države sklonije miru u njihovim međuosobnim odnosima. U poslednje vreme se pojavilo nekoliko radova sa idejom tzv. „negativne verzije” teorije demokratskog mira, odnosno tezom o autokratskom miru. Prema postulatima ove ideje, države autokratskog političkog režima su manje sklone ratu u njihovim međusobnim odnosima. Teza o autokratskom miru preuzima analitičke kategorije od teorije demokratskog mira, poput dijada, prostorno-vremenske rasprostranjenosti, varijabli, određivanja autokratičnosti jedne države i tumačenja empirijskih nalaza. Cilj ovog članka je da prikaže najvažnije akademske diskusije u vezi sa potencijalom empirijskog ispitivanja sukoba upotrebom teze o autokratskom miru.

Ključne reči:

autokratija, politički režim, autokratski mir, teorija demokratskog mira, dijada, oružani sukobi

* nenad.stekic@fb.bg.ac.rs

UVODNA RAZMATRANJA

Teoriju demokratskog mira utemeljio je 1983. godine Majkl Dojl (Michael Doyle).¹ U svom članku „Kant, liberalno nasleđe i spoljni poslovi” ovaj autor je razvio ideju o tzv. „separatnom” miru između demokratskih političkih režima i pri tome ponudio nekoliko pretpostavki o ponašanjima demokratija u međunarodnom sistemu.² Dojlov članak inspirisao je mnoge autore da realizuju empirijska istraživanja, sa ciljem utvrđivanja eksplanatornog potencijala teorije. Ispitivanja postulata teorije demokratskog mira vrše se decenijama, a među njima su najizraženija empirijska istraživanja korelacije između stepena demokracije određene države i intenziteta sukoba između ovakvih država.³ Među prvim autorima u sistematskom ispitivanju pomenute korelacije ističe se Rudolf Ramel (Rudolph J. Rummel), koji je ispitivao preko šezdeset hiljada dijada za period između 1976. i 1980. godine.⁴ Zanimljivo je da postoji mali broj članaka koji se bave nadogradnjom teorijskih postavki, odnosno pružanjem novih argumenata radi daljeg razvoja teorije. Međutim, u korpusu akademskih radova, do sada je još uvek nedovoljno empirijskih istraživanja o autokratskom miru. Jedan od mogućih razloga za ovo je nedostatak utemeljenih teorijskih pretpostavki ove varijante teorije, prema kojima bi se dizajnirala istraživanja.

Negativni ekvivalent ideji o autokratskom miru predstavlja teorija demokratskog mira, koja u svom bazičnom obliku zapravo i ne predstavlja teoriju. Prema pojedinim autorima, ona je ništa drugo nego teza o demokratskom

¹ Iako je postojalo nekoliko pokušaja ustanovljavanja istovetnih principa i teorijskih postulata i pre Dojlovog članka, oni nisu doživeli veću ekspanziju zbog lingvističke ograničenosti na nemačku akademsku javnost. Ernst-Otto Czempiel, „*Schwerpunkte und Ziele der Friedensforschung*” Kaiser (Vol. 4), Munich, 1972.

² Michael W. Doyle, „Kant, liberal legacies, and foreign affairs”, *Philosophy & Public Affairs*, Vol. 12, No. 2, pp. 205–235.

³ Bruce Russett, *Grasping the democratic peace: Principles for a post-Cold War world*. Princeton university press, 1994; Henry S., Farber and Joanne Gowa, „Politics and peace”, *International Security*, Vol. 20, No. 2, pp. 123–146; David L. Rousseau and Christopher Gelpi, „Assessing the dyadic nature of the democratic peace, 1918–88”, *American Political Science Review*, Vol. 90, No. 03 (1996): 512–533; Steve Chan, „In search of democratic peace: Problems and promise”, *International Studies Review*, Vol. 41, No. 1, pp. 59–91; Bruce Bueno, James D. Morrow, Randolph M. Siverson, and Alastair Smith, „An institutional explanation of the democratic peace”, *American Political Science Review*, pp. 791–807.

⁴ Rudolph J. Rummel, „Libertarianism and international violence”, *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 27, No. 1, pp. 27–71.

miru.⁵ Njena osnovna polazišta, postulati, pretpostavke, pojmovi i empirijski nalazi tematizovani su tokom poslednjih nekoliko decenija. Međutim, u poslednjih 15 godina, primetan je trend pada broja akademskih radova posvećenih ovoj temi. To je posledica neažuriranja postulata teorije usled brojnih faktora koji se javljaju, poput novih članica dijada, a na koje tradicionalna viđenja teorije demokratskog mira ne mogu da pruže adekvatan odgovor.

Realizacija empirijskih istraživanja, čiji bi osnovni zadatak bio određivanje nivoa značajnosti korelacija između autokratskih političkih režima (čak i podvrsta među njima) i međusobnih sukoba, ima više opravdanja. Potreba za ovakvim istraživanjima proizlazi iz činjenice da u svetu postoji veliki broj država sa ovakvim tipom političkog režima. Prema podacima organizacije Freedom House, na evroazijskom prostoru je u 2016. godini bilo sedam država (Belorusija, Kazahstan, Uzbekistan, Tadžikistan, Rusija, Azerbejdžan i Turkmenistan), na čijem čelu se nalaze lideri, od kojih su neki na toj poziciji više od 20 godina.⁶ Mada je osnovni preduslov postojanja demokratije održavanje redovnih i fer izbornih procesa,⁷ u poslednjih nekoliko decenija primetno je manje država bez redovnog i fer izbornog procesa. Broj ovakvih država predstavlja jednu trećinu ukupnog broja država.⁸ Opravdanost empirijskih ispitivanja korelacije između nivoa autokracije i njihovih međusobnih ratova svoje uporište nalazi pre svega u činjenici da je danas u svetu oko jedna četvrtina od ukupnih država koje nisu politički slobodne države.⁹ Prema izveštaju međunarodne organizacije *Freedom House*, pod nazivom Indeks slobode, u svetu je u 2016. godini bilo 25% država sa nekim

⁵ Bruce Russett, *Grasping the democratic peace: Principles for a post-Cold War world*, op. cit., p. 78.

⁶ To je slučaj sa Uzbekistanom, na čijem čelu se do svoje smrti (septembar 2016. godine) nalazio Islam Karimov, odnosno Kazahstanom, čiji se lider Nursultan Nazarbajev i dalje nalazi na mestu predsednika od 1991. godine. Nazarbajev nosi titulu „lidera nacije“, a 2015. godine osvojio je nov mandat sa 98% glasova.

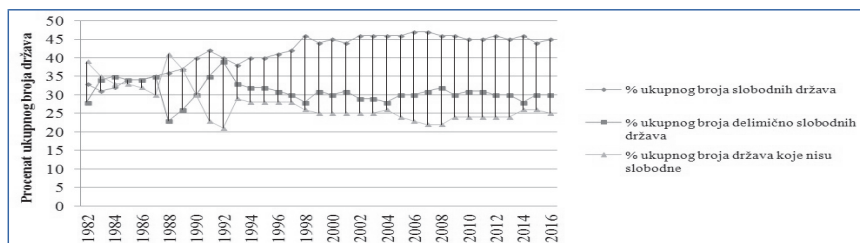
⁷ Gisela Geisler, "Fair? What has fairness got to do with it? Vagaries of election observations and democratic standards", *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 31, No. 4, pp. 613–637.

⁸ U periodu između 1995. i 2015. godine primetna je relativna stagnacija u pogledu broja država koje nemaju redovne i fer izbore. Prema podacima FH-a, 1995. godine postojalo je 74, dok je 2015. takvih država bilo 69. (Freedom House Electoral Democracy Data, dostupno na: <https://freedomhouse.org/report-types/freedom-world> (Pristupljeno 7.2.2017)).

⁹ Prema izveštaju „Indeks slobode“ (Freedom House), u 2016. godini u svetu je bilo čak 48 država koje nisu slobodne. Ibid.

vidom autokratskog režima (države koje nisu slobodne).¹⁰ U istoj godini, Freedom House je indeksirao oko 30% država koje su delimično autokratske (delimično slobodne), dok je preostalih 45% od ukupnog broja država u svetu u 2016. godini bilo demokratsko, odnosno slobodno.¹¹

Grafik 1. Indeks slobode u svetu u periodu 1982–2016.

Izvor: Adaptirano na osnovu podataka iz izveštaja „Indeks slobode” (Freedom House)

Najveći trend pada broja autokratskih režima dogodio se početkom poslednje decenije 20. veka, kada je, sa oko 40%, broj autokratija pao na 20%. Od tada je ovaj procenat manje-više u stagnaciji. Preliminarna pretraga akademskih radova koji se bave autokratskim mirom pokazala su da je stvaranje teze o autokratskom miru¹² otpočelo centralnom idejom proisteklom iz članka Džejmisa Reja (James Ray), koji se, istražujući demokratski mir, u svojim nekoliko članaka, iz 1993, 2000. i 2005. godine, u jednom od njih zapitao da li je zapravo „demokratičnost” države varijabla koja je teorijski relevantna, odnosno da li postoji slična pravilnost (separatnog mira) između autokratskih država.¹³

Cilj ovog članka je da prikaže najvažnije akademske diskusije u vezi sa potencijalom empirijskog ispitivanja sukoba upotrebom teze o autokratskom

¹⁰ Freedom in the World 2016 Table of Country Scores, Washington, 2016. Dostupno na: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world-2016/table-scores> (Pristupljeno 13.3.2017).

¹¹ Ibid.

¹² Postoje viđenja prema kojima „diktatorski mir” treba izbegavati, jer se termini „diktator /diktatura/diktatorski mir” mogu javiti u pežorativnom značenju, i zbog toga je adekvatnije koristiti termine „autokrata/autokratija/autokratski mir”. U ovom članku će za sve nedemokratske režime biti korišćen pojam „autokratije/autokratski mir”. Tako Sebastijan Davenport navodi da je adekvatan naziv i „mir među tiranijama” (tyrannic peace).

¹³ James Lee Ray, *Democracy and international conflict: An evaluation of the democratic peace proposition*, Reaktion Books, London, 1998, p. 68.

miru. Uvidom u dosadašnji korpus akademske literature, autor će pokušati da prikaže dosadašnje rasprave u vezi sa „agresivnošću” autokratija u međunarodnim odnosima, odnosno začecima ideje o autokratskom miru. Pored toga, autor će nastojati da prikaže i dosadašnja empirijska istraživanja u vezi sa empirijskim istraživanjima autokratskog mira.

Članak je strukturisan na sledeći način. Prvi deo članka bavi se ključnim obeležjima političkog režima s aspekta teorije demokratskog mira. U tom delu ponuđena su viđenja demokratskog, odnosno autokratskog tipa političkog režima od strane autora koji su se bavili istraživanjima ovog fenomena, ali i prema metodološkim dokumentima, dostupnih baza podataka o stepenu demokraciji država. Drugi, centralni deo članka zauzimaju rasprave u vezi sa osnovnim pretpostavkama teze o autokratskom miru, njenim osnovnim pojmovima, poput autokratskih dijada, prostornog i vremenskog dometa autokratskog mira i hipotezama u empirijskim istraživanjima.

DETERMINANTE POLITIČKOG REŽIMA KAO PREDUSLOV EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

Najčešća podela političkih režima u akademskoj zajednici odnosi se na distinkciju demokratskih i autokratskih režima. Međutim, u političkim naukama se iskristalisao stav da između ova dva tipa političkog režima postoji i treći tip političkog režima, koji predstavlja mešavinu demokratije i autokratije, i naziva se anokratija. Prema Uputstvu baze podataka Polity IV, režim je određen kao „set formalnih i/ili neformalnih pravila za izbor lidera i politika”.¹⁴ Veoma važan element ovih pravila je identitet grupe iz koje je lider izabran (npr. u profesionalizovanom vojnom režimu, grupa iz koje je lider sastoji se od oficira visokog ranga).¹⁵

Anokratija se određuje kao autokratski režim koji nominalno ima demokratske institucije, a drugi naziv za ovakav tip političkog režima mogao bi da bude institucionalizovane diktature.¹⁶ Dakle, anokratija bi mogla biti definisana u pozitivnom značenju kao sublimat demokratskih i autokratskih pravila i normi koje vladaju u određenoj državi. Takođe, anokratija se može odrediti i negativno, kao odsustvo elemenata i vrednosti demokratskih političkih

¹⁴ “Datasets Users’ Manual Polity IV”, No. 4, Systemic Peace Center, Vienna, 2016. p. 6. Dostupno na: <http://www.systemicpeace.org/inscr/p4manualv2015.pdf> (Prištipljeno 4.3.2017).

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Jennifer Gandhi and James Vreeland, *Political institutions and civil war: unpacking anocracy*, University of Notre Dame, 2004.

režima i, sa druge strane, kao odsustvo svih obeležja koje karakterišu jedan režim autokratskim.¹⁷

Autokratski režimi se razlikuju prema tome ko *de facto* vrši uticaj na donošenje odluka koje se odnose na unutrašnji društveno-politički život, ali i na bihejvioralnu dimenziju u međunarodnim odnosima, odnosno spoljnoj politici države.¹⁸ U daljim empirijskim istraživanjima odnosa između autokratskih režima, neophodno je uvrstiti i detaljna objašnjenja u vezi sa osnovnim izborima oko osobina tipa političkog režima.

Pored bogatog akademskog korpusa radova koji pružaju osnovne postulate i osobine demokratije, autokratije i anokratije, postoji mnogo baza podataka koji u analizu uvode indikatore koji analiziraju tip političkog režima u longitudinalnom smislu.

Tako je među najkorišćenijim bazama podataka projekat Polity IV, koji predstavlja nastavak projekata Polity III i Polity II.¹⁹ Prema ovoj bazi podataka, postoje otvorene anokratije (*open anocracy*) i zatvorene anokratije (*closed anocracy*), a to su sve države koje imaju skor od -5 do +5, na ukupnoj skali od -10 do +10. Organizacija "Freedom House" od 2003. godine izdaje godišnji izveštaj „Nacije u tranziciji” (Nations in Transit), u kom na godišnjem nivou mere stepen demokratičnosti u 29 bivših komunističkih država Centralne Evrope i Evroazijskog prostora.²⁰

¹⁷ Za detaljnije teorijske operacionalizacije pojma autokratije, videti u: Patrick Köllner and Steffen Kailitz, "Comparing autocracies: theoretical issues and empirical analyses", *Democratization*, Vol. 20, No. 1, pp.1–12.

¹⁸ Za ovakve stavove, videti više u: Mark Peceny and Caroline C. Beer, "Peaceful parties and puzzling personalists", *American Political Science Review*, Vol. 97, No. 02, pp. 339–342; Andy Yee, "Autocratic peace and the Shanghai Cooperation Organisation", *East Asia Forum*, Vol. 11, 2011, pp. 40–56; Duško Sekulić, "The Authoritarian Dynamics: Areas of Peace and Conflict and the Theory of Authoritarian Dynamics", *Revija za sociologiju*, Vol. 34, No. 1, pp. 31–53.

¹⁹ Jedna od najčešće primenjivanih baza podataka u istraživanjima tipa političkog režima jeste Polity IV. Cederman Lars-Erik, Hug Simon, Krebs Lutz, "Democratization and civil war: Empirical evidence", *Journal of Peace Research*, SAGE Publications, Thousand Oaks, Vol. 47, No. 4, pp. 377–394.

²⁰ *Freedom House* meri stepen demokratičnosti određene države/teritorije, prema sedam kategorija: Izborni proces, civilno društvo, nacionalna demokratska vladavina, lokalna demokratska vladavina, nezavisnost medija, nezavisnost pravosudnih organa i korupcija. Prema metodologiji Izveštaja, ukupan skor demokratičnosti se izražava od 1 do 7, pri čemu je 1 najviši nivo ostvarene demokratije, dok 7 znači najniži nivo demokratičnosti države. Za detaljnu metodologiju Izveštaja, videti više: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit-methodology> (Pristupljeno 7.2.2017).

Sličnu podelu prihvatila je i jedna od najdetaljnijih baza u vezi sa merenjem autokratskih režima, pod nazivom „Autokratski padovi i promene režima”, razvijena od strane Barbare Gedes (Barbara Geddes) i saradnika, u okviru Univerziteta u Pensilvaniji.²¹

Ova baza podataka indeksira tipove političkih režima svih država sveta, pri čemu je referentni meritum stepen autokratije. Među autokratskim režimima ova baza razlikuje: Baza je organizovana u 17 varijabli, među kojima su najznačajnije: način promene autokratskog režima, nasilnost promene (broj poginulih), dužina autokratije, vrsta autokratskog režima i režim koji je nasledio autokratski.²² Varijabla koja se odnosi na tip političkog režima koji je nasledio autokratski ima 4 kategorije: nasledio ga je demokratski režim, nasledio ga je autokratski režim, njarlord i autokratski režim je nastavio postojanje. Međutim, ova baza podataka ne uvršćuje u analizu države sa manje od milion stanovnika.²³

U empirijskim istraživanjima, od ključne važnosti je odabrati adekvatan instrument za merenje nivoa demokracije/autokracije, imajući u vidu da konačni nalazi mogu varirati čak i ukoliko se izvodi korelacija među potpuno istim varijablama. Zbog toga, važno je pre istraživanja odrediti da li će autokratija biti definisana pozitivno – kao prisustvo svih elemenata koji je čine, ili negativno, kao odsustvo demokratskih vrednosti na određenoj teritoriji.

DIJADIČKI AUTOKRATSKI MIR

Kako bi bila empirijski proverljiva, teza o autokratskom miru mora da zadovolji nekoliko kriterijuma. Najpre, mora se jasno precizirati kakve su polazne pretpostavke u vezi sa osnovnim pojmovima. Do sada ne postoji mnogo radova koji su inicirali ideju o pravilnostima u ponašanju autokratskih država.

²¹ Prema njoj, autokratije se mogu javiti u 4 osnovna oblika: partijske, vojne, monarhističke i personalne, a prva dva od navedenih imaju svoje podtipove, pa tako partijska autokratija može biti prosto partijska, partijsko-vojna, partijsko-personalna, partijsko-personalno-vojna i oligarhija. Vojne autokratije mogu biti čisto vojne, vojno-personalne i one sa indirektno-vojnomo dominacijom. Personalne i monarhističke autokratije, prema ovoj bazi podataka, nemaju podtipove. Baza podataka detaljno je predstavljena u članku autora baze Barbare Gedes i saradnika. Geddes Barbara, Joseph Wright and Erica Frantz, 2014, “Autocratic Breakdown and Regime Transitions”, *Perspectives on Politics* 12(2).

²² Ibid.

²³ Postoji 41 takva država. Međutim, ova baza podataka čak i za ove države pruža opisno tip političkog režima, prema čemu su 23 države demokratske, dok su preostalih 18 označene generičkim pojmom kao „nedemokratske” (*non-democratic*).

Među najistaknutijim autorima nalaze se Peceni i Bir (Peceny & Beer), koji su u seriji od nekoliko istraživačkih studija ispitivali kakvo je ponašanje autoritarnih režima u međunarodnim odnosima, testirali pretpostavku o miru između takvih tipova režima i bavili se pitanjima ponašanja autokratskih lidera u postsovjetskom prostoru.²⁴

Postoji i nekoliko drugih autora koji su znatno doprineli razvoju ideje o autokratskom miru. U najvećem broju slučajeva opovrgavana je teorija demokratskog mira, pa tako Rajt (Wright) tvrdi da statistika teško da može da pokaže da su demokratije bile ređe involvirane u rat od autokratija.²⁵ Čak je i sam utemeljivač teorije demokratskog mira, Majkl Dojl, u jednom delu svog članka iz 1983. godine, ustanovio da su i demokratske države „agresivne i sklone ratu isto kao i bilo koja druga forma društva u njihovim odnosima sa nedemokratskim državama”.²⁶

Na osnovu empirijskih nalaza iznetih u njegovom članku, Dižon zaključuje da je jasno da ni Kant nije bio u pravu u svojoj pretpostavci da su „demokratije inherentno miroljubivije”.²⁷ Ovom stavu se priključuju i ostali autori koji smatraju da su istraživanja o teoriji demokratskog mira došla do skoro konsenzualnog stava prema kome demokratije jesu sklone ratu isto kao i nedemokratske države.²⁸

Kako su konsektivna empirijska istraživanja dokazivala da demokratije ratuju isto kao i ostale države, javila se ideja prema kojoj postoje karakteristike povezane sa demokratijama koje teže da obeshrabre ulazak u rat. Rani pokušaj identifikovanja takvih karakteristika učinio je Ramel, 1983. godine, argumentujući da politička sloboda pojedinca promoviše mir. Ali Ramelovi

²⁴ Mark Peceny, Caroline C. Beer and Shannon Sanchez-Terry, “Dictatorial peace?”, *American Political Science Review*, Vol. 96, No. 1, pp. 15–26; Mark Peceny and Caroline C. Beer, “Peaceful parties and puzzling personalists”, *American Political Science Review*, Vol. 97, No. 02, pp. 339–342; Mark Peceny and Christine Butler, “The Conflict Behavior of Authoritarian Regimes 1”, *International Politics*, Vol. 41, No. 4, pp. 565–581.

²⁵ Quincy Wright, *A study of war*, University of Chicago Press, Chicago, 1942, p. 157.

²⁶ Michael W. Doyle, *Kant, liberal legacies, and foreign affairs*, op. cit., p. 225.

²⁷ Rosato Sebastian, “The flawed logic of democratic peace theory”, *American Political Science Review*, Vol. 97, No. 4, p. 589.

²⁸ Harvey Starr, “Democracy and war: Choice, learning and security communities”, *Journal of Peace Research*, Vol. 29, No. 2, p. 43; Sally Howard Campbell, “Domestic Structure, Decisional Constraints, and War So Why Kant Democracies Fight?”, *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 35, No. 2, pp. 187–211.

empirijski rezultati su imali manjak generalizacije.²⁹ Za stvaranje teze o autokratskom miru neophodno je uočiti i uobličiti osnovne postulate koji potiču iz teorije demokratskog mira. Najvažnija premisa u ovom slučaju jeste polazna pretpostavka teorije demokratskog mira, prema kojoj je „manje verovatno da će dve demokratske države ući u međusobni sukob”.³⁰

Ovakva pretpostavka bi se mogla primeniti na dijadičku varijantu teorije, što predstavlja jedan od osnovnih izvora teze o postojanju autokratskog mira. Monadička varijanta teorije demokratskog mira, međutim, ne bi u negativnoj verziji mogla biti preslikana i na tezu o autokratskom miru. Naime, prema ovoj varijanti teorije, demokratske države su inherentno miroljubivije od nedemokratskih režima. Teško bi bilo, međutim, zamisliti da bilo koji autokratski režim može biti inherentno miroljubiv. Naime, Ramel je, istražujući korelaciju između nivoa političkih sloboda i nasilja u međunarodnim odnosima, predložio i određenja tipa političkog režima koje on naziva „liberalnim demokratijama”.³¹ Prema ovako razvijenoj tezi o inherentnoj miroljubivosti demokratskih režima, osnovna monadička pretpostavka teorije, ili formula „sloboda/međunarodno nasilje”, kako je Ramel naziva, bila bi sledeća: „Što je režim demokratskiji, manje je verovatno njegovo međunarodno nasilje”.³² Monadička varijanta autokratskog mira je takođe moguća. U opsežnoj empirijskoj studiji o ovom pitanju, Anais Marin je istraživala inherentnu, odnosno unutrašnju sklonost ka ratu (*war proneness*).

U opštoj akademskoj diskusiji u vezi sa *de lege lata* dimenzijom teorije demokratskog mira, iskristalisala su se tri moguća odgovora na pitanje da li su demokratije miroljubivije/ratobornije od nedemokratskih režima:

1. Manje je verovatno (ili je nemoguće) da će dve demokratske države ući u međusobni sukob;
2. Demokratska država je miroljubivija od nedemokratskih režima;
3. Demokratije nisu miroljubivije od nedemokratskih režima.

U osnovnom empirijskom obliku, autori su dolazili do zaključaka da demokratije nikad međusobno nisu ratovale, te je teorija u više navrata uslovno rečeno, potvrđena.³³ Međutim, čak i među „radikalnijim” autorima nije se iskristalisao jasan stav da li to znači apsolutno odsustvo rata u tzv. inter-

²⁹ Marc Kilgour, “Domestic political structure and war behavior: A game-theoretic approach”, *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 35, No. 2, p. 267.

³⁰ Michael W. Doyle, *Kant, liberal legacies, and foreign affairs*, op. cit., p. 228.

³¹ Rudolph J. Rummel, *Libertarianism and international violence*, op. cit., p. 48.

³² Ibid.

³³ Ovakvi stavovi su potvrđeni u empirijskim istraživanjima Dojla, Raseta, Ramela, Reja, Maoza i Raseta.

demokratskim odnosima, ili je manje verovatno (*less likely*) da se takav događaj desi.

Ukoliko bi se teorija shvatila u restriktivnom formatu, to bi onda značilo da bi u sistemu u kom egzistira oko 200 entiteta (država, teritorija, međunarodnih organizacija i sl.) postojalo oko 20.000 dijada, odnosno mogućih parova država koji bi ušli u analitički okvir. U takvoj situaciji, nivo značajnosti korelacije između stepena demokratičnosti, sa jedne, i intenziteta odnosa (rata) među takvim režimima bio bi značajno mali ukoliko bi se ispostavilo da je registrovano više od jednog slučaja interdemokratskog rata. U slučaju autokratskog mira, to bi značilo takođe postavljanje referentnog okvira na 20.000 mogućih dijada i samim tim tumačenja rezultata teorije u ekstenzivnom (širem) smislu. Druga teza, prema kojoj su demokratije miroljubivije od nedemokratskih režima, takođe je imala svoje pobornike.³⁴

Istraživanja sklonosti prema pokretanju rata u međunarodnim odnosima, u slučaju autokratskih režima, u najvećoj meri se odvijaju kroz prizmu poređenja sa demokratskim režimima i kroz prizmu retorike o „nevaljalim” državama.³⁵

U okviru teorije demokratskog mira, opšte uzev, postoji saglasnost oko toga šta može predstavljati članove dijade. Postojanje dijade je važno imajući u vidu da samo metodološki validne dijade mogu ući u uzorak empirijskih istraživanja.

Prema Priručniku UCDP/PRIO, dijadu čine „dve sukobljene strane (*primary conflicting parties*)” (UCDP/PRIO, 2008).³⁶ Leksična određenja dijade uglavnom koreliraju, u smislu postojanja para/dvojnosti/dualnosti. Pored tzv. primarnih strana, u sukobu učestvuju i sekundarni akteri, poput trupa stranih država/organizacija koje intervenišu. Pomenuti akteri ne formiraju nove dijade. U slučaju autokratskog mira, članice dijade su istovetne, tako da i po ovom metodološkom pitanju autokratski mir „preuzima” istraživački alat od teorije demokratskog mira.

³⁴ Rudolph J. Rummel, “Understanding conflict and war: War, power, peace”, *Sage, Beverly Hills*, 1979, p. 35; Steve Chan, “In search of democratic peace: Problems and promise”, *International Studies Review*, Vol. 41, No. 1, pp. 59–91; Marc Kilgour, *Domestic political structure and war behavior*, op. cit., p. 67.

³⁵ Anais Marin, “Does State Violence Translate into a More Bellicose Foreign Behavior? Domestic Predictors of International Conflict Propensity in Post Soviet Eurasia”, *Journal of Soviet and Post Soviet politics and society*, Vol. 2, No. 2. pp. 11–56.

³⁶ U korpus pitanja u vezi sa svojstvima dijade u akademskim raspravama određen je broj entiteta koji mogu biti članovi dijade. Prema određenju Priručnika UCDP/PRIO, jedan konflikt može imati i više dijada. To se može desiti u slučaju kada je jedna zvanična vlada suprotstavljena sa nekoliko pobunjeničkih grupa istovremeno u pogledu istovetnog razloga.

Kao i ostali izvori pretpostavki, i hipoteze u empirijskim istraživanjima mogle bi biti istovetne. Naime, u svom članku, Peceni i Bir (2002) testiraju set od pet hipoteza u vezi sa autokratskim mirom. Prva hipoteza je opšteg tipa i odnosi se na sastav dijade. Prema ovoj hipotezi, „manje je verovatno da će članice homogenih dijada ući u oružani sukob nego članice heterogenih dijada”.³⁷ Ovakva hipoteza je uniformna i u ispitivanjima demokratskog mira, te bi nalazi u vezi sa ovom pretpostavkom bili aplikabilni i na ispitivanje autokratskih dijada, pod pretpostavkom da su homogene.

Druga hipoteza ima sledeću formulaciju: „Ako su institucionalna ograničenja najvažnija, manje je verovatno da će homogena dijada ličnih diktatura ući u rat od heterogenih dijada”.³⁸ Treća hipoteza glasi: „Ako su zajedničke norme najvažnije, jednopartijski režimi će ređe ulaziti u međusobne sukobe nego dijade koje nisu ovako homogene”.³⁹ U vezi sa ovom pretpostavkom, postoje dve važne osobine. Prvo, ova hipoteza je gotovo slična sa hipotezom broj dva, odnosno polazi od homogenosti/heterogenosti dijada kao preduslova ulaska u sukob. Druga i važnija osobina treće pretpostavke jeste uvođenje jednopartijskih režima kao garanta mira između dva ili više entiteta sa ovim tipom političkog režima. Četvrta hipoteza se nadovezuje na treću i uključuje institucionalne norme u analizu. Naime, „ukoliko bi institucionalne norme bile najvažnije, onda bi rat između demokratsko-personalnih autokratija (anokratija) bio manje verovatan”.⁴⁰ Nasuprot ovoj, pomenuti autori su testirali i petu hipotezu, koja tvrdi da ukoliko se u analizu „uvrste ratne mogućnosti određene države, onda su ratovi između anokratija mogući”.⁴¹ Peceni i Bir su u svih pet hipoteza došli do potvrdnih nalaza.

Dalje je neophodno odrediti šta je oružani sukob, imajući u vidu da on predstavlja jednu od najvažnijih varijabli. Prema definiciji UCDP/PRIO Priručnika za bazu podataka koja indeksira sukobe, oružani sukob je „sporna nesaglasnost, u vezi sa vladom države i/ili teritorije, gde je upotreba oružane sile između dve strane, od kojih je bar jedna zvanična vlada, rezultirala sa najmanje 25 poginulih u borbama” (UCDP/PRIO, 2008).

Prema podacima ove baze, u svetu je najviše unutrašnjih oružanih sukoba, dok je primetna takozvana deetatzacija sukoba, odnosno isključivanje dve (ili više) država kao glavnih aktera u međusobnom sukobu.

³⁷ Mark Peceny and Caroline C. Beer. “Peaceful parties and puzzling personalists”, *American Political Science Review*, Vol. 97, No. 02, p. 340.

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid.

Tabela 1. Tip konflikta prema UCDP/PRIO bazi podataka

	Broj slučajeva	Procentualna zastupljenost
1. Vansistemi	119	6,2 %
2. Međudržavni	120	6,3 %
3. Unutrašnji oružani	1500	78,5 %
4. Internacionalizovan unutrašnji	173	9,0 %
Ukupno	1912	100,0 %

Izvor: <https://www.prio.org/Data/Armed-Conflict/UCDP-PRIO/Armed-Conflicts-Version-X-2009> (13.2.2017)

Jedna od značajnih varijabli u empirijskom ispitivanju autokratskog mira trebalo bi da bude geografsko rasprostiranje važenja ove teze. Naime, nema sumnje da bi ona obuhvatila globalni nivo, te bi to značilo da autokratski režimi međusobno neće ratovati, na ma kom se oni kontinentu nalazili. Pored prostornog, važno je determinisati i vremensko važenje autokratskog mira. Ogromna većina savremenih država je na početku XX veka bila autokratska ili bar anokratska. Ukoliko se iz analize isključe antički demokratski gradovi-države, najveći udeo imaju autokratije. U slučaju teorije demokratskog mira, vremensko važenje počinje sa 1816. godinom, odnosno Bečkim mirovnim kongresom.

Međutim, ovakvo tumačenje je široko osporavano, imajući u vidu da nijedna dostupna baza podataka ne indeksira informacije u vezi sa sukobima koji predstavljaju centralnu tezu empirijskih istraživanja. Zbog toga je većina empirijskih istraživanja, koja u sebe uključuju bar kao jednu varijablu sukobe, ograničena na 1816. kao početnu godinu. Tumačenje nalaza je takođe bitan momenat u istraživanjima. Na istraživaču je da li će nalaze tumačiti restriktivno ili ekstenzivno, odnosno u užem ili širem smislu. Do sada, najsveobuhvatniju empirijsku studiju demokratskog mira, prema kriterijumu vremenskog opsega (obuhvatala je period 1816–1976. godine), objavili su Gochman i Maoz (Gochman & Maoz) 1984. godine.

Njihovi nalazi ukazivali su na specifično ponašanje demokratskih država koje potvrđuje teorijske postavke, a koje je u dužem vremenskom periodu bilo kontinuirano.⁴²

⁴² Charles Gochman and Maoz Zaev, "Militarized Interstate Disputes, 1816–1976 Procedures, Patterns, and Insights", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 24, No. 2, pp. 585–616.

Maoz i Raset su u svojoj studiji iz 1993. godine analizirali dijade u periodu od 1946. do 1986. godine, ukazujući pri tom da su demokratski režimi znatno promenili svetski poredak nakon Drugog svetskog rata, ali isto tako upozoravaju da rezultati do kojih su oni došli (potvrda teorije) ne mogu biti generalizovani, bez konkretnih empirijskih istraživanja za druge periode.⁴³ Prateći metodološki pristup Maoza i Raseta, Bueno de Mesquita i Siverson su 1995. godine utvrđivali vezu između tipa političkog režima i ponašanja demokratski izabраних lidera u međunarodnim odnosima za isti vremenski period kao prvobitno pomenuta dva autora. Džonatan Vilkenfeld (Jonathan Wilkenfeld) i saradnici su empirijski istraživali krize u demokratskim, autokratskim i vojno-diktatorskim režimima. Na osnovu 627 aktera u 278 kriza, koje su se dešavale između 1929. i 1979. godine, ovi autori su došli do nekoliko zaključaka. Što je režim autoritarniji veća je mogućnost nasilne krize (izazvane upotrebom nasilja) i to 37% u demokratijama, 63% u autokratijama.

Džon Vasquez (John Vasquez) je 1987. godine ukazao u svom radu na efikasnost baze Korelati rata u istraživanju međunarodnih sukoba u najširem smislu i pruža argumente i savete za kvantitativne empirijske analize sukoba.⁴⁴ Farber i Gova su objavili interesantne nalaze, prema kojima su teorijske postavke potvrđene samo u slučajevima nakon Drugog svetskog rata, dok su predratni međunarodni odnosi bili karakterisani povećanim statističkim stepenom interdemokratskih ratova.⁴⁵

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

U razmatranju eksplanatornog potencijala određene teorije, važno je odrediti da li je njena priroda utvrđivanje određenog stanja ili ukazivanja kak(v)o nešto treba da bude (*de lege ferenda*). Shodno tome, normativnost teorije (u ovom slučaju ideje) o autokratskom miru je nešto na šta bi istraživači trebalo da obrate pažnju prilikom određivanja istraživačkog dizajna. Iz toga proističe i neophodnost uvođenja empirijskog istraživanja autokratskog mira u akademski diskurs.

U tekstu je pružen osvrt na dosadašnja promišljanja i empirijska istraživanja autokratskog mira. Takođe je prikazan i udeo autokratskih država u svetu koji nije zanemarljiv. Kina i Rusija (prema najvećem broju indikatora i baza

⁴³ Maoz Zaev and Burnet Russett, "Normative and Structural Causes of Democratic Peace, 1946–1986", *American Political Science Review*, Vol. 35, No. 1, pp. 624–638.

⁴⁴ John Vasquez, "The steps to war: Toward a scientific explanation of Correlates of War findings", *World Politics*, Vol. 40, No. 1, pp. 108–145.

⁴⁵ Henry Farber and Joanne Gowa, "Politics and peace", *International security*, Vol. 20, No. 2, pp. 123–146.

podataka) spadaju u režime sa autokratskim karakteristikama, s tim da Rusija ima više odlika anokratije.⁴⁶ Ove dve države, ali i najveći deo drugih autokratskih država, u znatnoj meri utiču na kreiranje međunarodnih odnosa u svetu i zbog toga je relevantno sagledavanje njihovog političkog režima kao bitnih determinanti izučavanja savremenih međunarodnih odnosa.

Na osnovu dosadašnjeg pregleda literature, nije moguće utvrditi da li je ideja autokratskog mira poziv na određeni *desideratum*, odnosno na željeno stanje između država sa istim tipom režima, ili ona samo upućuje na izvesne pravilnosti u ponašanjima ovih država. Brojne su i akademske debate o tome da teza o autokratskom miru može poslužiti za objašnjenje određenih sukoba u svetu (Gause, 2011).

U prethodnom poglavlju je prikazano da je teorija demokratskog mira *de lege lata*, odnosno ona govori kakvo je nešto, kakvo nešto jeste. Nasuprot ovome, stoji mogućnost teorije da dobije i *de lege ferenda* osobinu, odnosno da prikaže stvari onakvim kakve one treba da budu.

Teorija demokratskog mira prema mnogim teoretičarima nesumnjivo ima i *de lege ferenda* funkciju, naročito u akademskom diskursu Zapada, gde biva znatno instrumentalizovana od strane političara. Prema ovoj funkciji, sve države treba da teže demokratskom tipu režima, kako bi se u međunarodnim odnosima postigao univerzalni mir.

Pored epistemološkog određenja kauzalnosti između tipa političkog režima i izbijanja međusobnih sukoba, važno je pružiti adekvatna dodatna objašnjenja teorije. Kod teorije demokratskog mira postoje dva takva objašnjenja: normativno i institucionalno. Raset je prvo objašnjenje demokratskog mira nazvao „kulturalno-normativnim” objašnjenjem teorije.⁴⁷

De Mesquita i saradnici nude nekoliko argumenata u korist institucionalnog objašnjenja demokratskog mira. Oni smatraju da svako objašnjenje ponašanja države u međunarodnom sistemu mora da pruži osvrt na postavljanje hipoteza čijom bi proverom mogla uspešno biti testirana makar glavna pretpostavka određene teorije.⁴⁸ Ovi autori dalje navode da su političke institucije najvažniji činilac institucionalnog objašnjenja demokratskog mira jer će lideri tih država konsultovati javnost (u opštem smislu) pre donošenja tako važne odluke poput stupanja u rat sa drugom (ma kojom) državom.⁴⁹ Na ovom nivou akademskog promišljanja o autokratskom miru, postoji veoma malo

⁴⁶ Polity IV.

⁴⁷ Bruce Russett, *Grasping the democratic peace: Principles for a post-Cold War world*, Princeton University Press, 1994, p. 95.

⁴⁸ Bruce Bueno De Mesquita, James D. Morrow, Randolph Siverson and Alastair Smith, “An institutional explanation of the democratic peace”, *American Political Science Review*, Vol. 35, No. 3, pp. 791–807.

⁴⁹ Ibid.

argumenata u vezi sa institucionalnim objašnjenjem teze. Naime, do sada jedino konceptualizovano određenje predstavlja ono koje su ponudili Peceni i Bir, a prema kom institucionalno objašnjenje ove teorije ne može postojati jer „političke institucije ovakvih režima su diktirane od strane jedne partije, ili u slučaju vojne autokratije one su često apolitične i neideološke”.⁵⁰ Takve institucije su, prema njihovom stanovištu, slabe, netransparentne i podeljene, i zbog toga je za objašnjenje mira između autokratskih država adekvatnije sagledati međusobne norme i/ili zajedničke interese koji vladaju među njima, nego uticaj koji (ne) ostvaruju institucije.⁵¹

Na kraju, uzevši u obzir argument Dejvida Lejka (David Lake) da je „upotreba tzv. -izama, zla stvar”, treba istaći da nijedna teorija ne može pretendovati na potpuno i isključivo objašnjenje određenog fenomena, pa, shodno tome, ni teza o autokratskom miru ne može pružiti samostalno, ni holističko objašnjenje ratovanja, odnosno perioda mira između država sa istim tipom političkog režima.

BIBLIOGRAFIJA

- [1] Anais, Marin, “Does State Violence Translate into a More Bellicose Foreign Behavior? Domestic Predictors of International Conflict Propensity in Post Soviet Eurasia”, *Journal of Soviet and Post Soviet politics and society*, Vol. 2, No. 2, pp. 11–56.
- [2] Brecher, Michael, Wilkenfeld, Jonathan and Sheila, Moser, *Crises in the twentieth century: Handbook of international crises*, Vol. 1, Pergamon Press, 1988.
- [3] Bueno De Mesquita, Bruce, James, D. Morrow, Randolph, Siverson, and Alastair, Smith, “An institutional explanation of the democratic peace”, *American Political Science Review*, Vol. 35, No. 3, pp. 791–807.
- [4] Butler, Christine & Peceny, Mark, “Authoritarian regimes and international conflict”, *Annual Meeting of the European Consortium for Political Research*, pp. 18–21.
- [5] Chan, Steve, “In search of democratic peace: Problems and promise”, *International Studies Review*, Vol. 41, No. 1, pp. 59–91.
- [6] Czempiel, Ernst-Otto, *Schwerpunkte und Ziele der Friedensforschung*, Kaiser, Munich, 1972.
- [7] Davenport, Christian, “State repression and the tyrannical peace”, *Journal of Peace Research*, Vol. 44, No. 4, pp. 485–504.

⁵⁰ Mark Peceny and Caroline C. Beer, *Peaceful parties and puzzling personalists*, op. cit., p. 343.

⁵¹ Ibid.

- [8] Doyle, Michael, "Kant, liberal legacies, and foreign affairs", *Philosophy & Public Affairs*, Vol. 12, No. 3, pp. 205–235.
- [9] Farber, Henry and Joanne, Gowa, "Politics and peace", *International Security*, Vol. 20, No. 2, pp. 123–146.
- [10] Gandhi, Jennifer and Vreeland, James, *Political institutions and civil war: unpacking anocracy*, University of Notre Dame, 2004.
- [11] Gause, Gregory, "Why Middle East studies missed the Arab Spring: The myth of authoritarian stability", *Foreign Affairs*, Vol. 103, No. 1, pp. 81–90.
- [12] Geddes, Barbara, Joseph, Wright and Erica, Frantz, "Autocratic breakdown and regime transitions: A new data set", *Perspectives on Politics*, Vol. 12, No. 2, pp. 313–331.
- [13] Geisler, Gisela, "Fair? What has fairness got to do with it? Vagaries of election observations and democratic standards", *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 31, No. 4, pp. 613–637.
- [14] Gochman, Charles and Zeev, Maoz, "Militarized interstate disputes, 1816–1976: Procedures, patterns, and insights", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 28, No. 4, pp. 585–616.
- [15] Ishiyama, John, Conway, Ryan & Haggans, Katherine, "Is there a monadic authoritarian peace: Authoritarian regimes, democratic transition types and the first use of violent force", *African Journal of Political Science and International Relations*, Vol. 2, No. 3, p. 31.
- [16] Köllner, Patrick & Kailitz, Steffen, "Comparing autocracies: theoretical issues and empirical analyses", *Democratization*, Vol. 20, No. 1, pp. 1–12.
- [17] Maoz, Zeev and Russett, Bruce, "Normative and structural causes of democratic peace, 1946–1986", *American Political Science Review*, Vol. 87, No. 3, pp. 624–638.
- [18] Peceny, Mark & Beer, Caroline, "Peaceful parties and puzzling personalists", *American Political Science Review*, Vol. 97, No. 2, pp. 339–342.
- [19] Peceny, Mark & Butler, Christine, "The Conflict Behavior of Authoritarian Regimes 1", *International Politics*, Vol. 41, No. 4, pp. 565–581.
- [20] Peceny, Mark, Beer, Caroline & Sanchez-Terry, Stephen, "Dictatorial peace?", *American Political Science Review*, Vol. 96, No. 1, pp. 15–26.
- [21] Polity IV (2016), Datasets Users Manual. Systemic Peace Center.
- [22] Ray, James Lee, "Does democracy cause peace?", *Annual Review of Political Science*, Vol. 1, No. 1, pp. 27–46.
- [23] Ray, James Lee, "Wars between democracies: Rare, or nonexistent?", *International Interactions*, Vol. 18, No. 3, pp. 251–276.
- [24] Ray, James Lee, "Constructing multivariate analyses (of dangerous dyads)", *Conflict Management and Peace Science*, Vol. 22, No. 4, pp. 277–292.
- [25] Ray, James Lee, "On the level (s): Does democracy correlate with peace?", in John Vasquez (ed.), *What do we know about war*, pp. 299–316.

- [26] Ray, James Lee, *Democracy and international conflict: An evaluation of the democratic peace proposition*, Reaktion Books, 1998.
- [27] Rosato, Sebastian, "The flawed logic of democratic peace theory", *American Political Science Review*, Vol. 97, No. 4, pp. 585–602.
- [28] Rousseau, David, Christopher, Gelpi, Dan, Reiter and Paul, K. Huth, "Assessing the dyadic nature of the democratic peace, 1918–88", *American Political Science Review*, Vol. 90, No. 3, pp. 512–533.
- [29] Rummel, Rudolph, "Democracies are less warlike than other regimes", *European journal of international relations*, Vol. 1, No. 4, pp. 457–479.
- [30] Rummel, Rudolph, "Libertarian Propositions on Violence within and between Nations A Test against Published Research Results", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 29, No. 3, pp. 419–455.
- [31] Rummel, Rudolph, "Libertarianism and international violence", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 27, No. 1, pp. 27–71.
- [32] Rummel, Rudolph, *Understanding conflict and war: Vol. 4: War, power, peace*, Sage, Beverly Hills, 1979.
- [33] Russett, Bruce, *Grasping the democratic peace: Principles for a post-Cold War world*, Princeton university press, 1994.
- [34] Schweller, Randall, "Domestic structure and preventive war: are democracies more pacific?", *World Politics*, Vol. 44, No. 2, pp. 235–269.
- [35] Sekulić, Duško, "The Authoritarian Dynamics: Areas of Peace and Conflict and the Theory of Authoritarian Dynamics", *Revija za sociologiju*, Vol. 34, No. 1, pp. 31–53.
- [36] Vasquez, John, "The steps to war: Toward a scientific explanation of Correlates of War findings", *World Politics*, Vol. 40, No. 1, pp. 108–145.
- [37] Yee, Andy (2011), Autocratic peace and the Shanghai Cooperation Organisation. In *East Asia Forum* (Vol. 11).

Nenad Stekić

AUTOCRATIC PEACE: PROSPECTS FOR EMPIRICAL RESEARCH

Abstract

An argument of peaceful behaviour of the countries with democratic political regime within international system was conceptualized with democratic peace theory in the eighties of 20th century. Guided by Kant's ideas on "separate peace" between some types of political regimes, Michael Doyle developed theoretical postulates of democratic peace in 1983. Dyadic democratic peace variant of the theory, introduces an assumption according to which

two states are peace prone within their interrelations. Recently, there have been published several academic articles with the idea of “negative version” of the democratic peace theory or so-called autocratic peace. According to the postulates of this idea, two autocratic states are less war prone in their relations. Thesis on autocratic peace takes democratic peace theory categories such as dyads, spatiotemporal distribution, variables, defining the autocracy and the interpretations of empirical evidence. This article aims at presenting the most notable academic discussions concerning the potential empirical research of conflicts using the thesis on autocratic peace.

Key words:

Autocracies, political regime, autocratic peace, democratic peace theory, dyads, armed conflicts.